

«Mans pienākums — saglabāt atmiņas vēsturei»

Turpinām publicēt kādreizējā Rudzātu pagasta iedzīvotāja Jāņa Būmaņa atmiņas par ceļu uz Sibīriju un atpakaļ. Šoreiz par alnām un mīrkļiem, kas palikuši prātā un līdz šim nav publicēti.

«1949. gadā strādāju Viļānu apriņķa Atašienes pagastā un dzīvoju pie dzelzceļa stacijas. Redzēju, kā gāja ešeloni, tikai nevarēju saprast, kāpēc visi vagoni ar skurstenīšiem. Tāpat nespāru arī daudz citas pazīmes, ka labi nebūs. Kad biju komandējumā Gaļenos, tur cilvēki raka sniegu, tīrīja ceļus līdz mājām, lai mašīnas var piebraukt. Tas bija jau isi pirms izsūtīšanas.

Māti, mūsu un brāļi paņēma 25. marta rītā. Mājās svešie teikuši mātei, sak, pasēdi kādu brītiņu uz mantām, paraudi. Bet viņai asaru nebija, tik dusmas un naidis par to, ka mazi bērni no gultas izrauti, ka jābrauc prom no mājām. Māte vēl paņēmusi un izgriczusī no bišu mājiņām medu no rāmjiem. Šie teikuši, tā nedrīkstot, tas esot barbarisms, bites ielot bojā. Bet ar cilvēkiem tā izrīkoties drīkstēja?..

Pēc divām dienām paņēma arī mani. Nekad neaizmirsīšu tos mīrkļus Viļānu dzelzceļa stacijā. Līdz Maskavas vilciena pienākšanai, ar kuru domāju doties no Latgales prom uz Vidzemi, bija palikušas tikai desmit minūtes. Stāvēju pirmais rindā pie kases, kad izdzirdēju kaņevju soļus un sevi nosaucam uzvārdā. Atskatījos — meklēja mani. Izkratīja turpat un rokām aiz muguras veda uz milicijas nodaļu. Tur sastādīja protokolu, ka tieku izsūtīts.

Uz Rēzeknes staciju no Kaļiņinas pieņāca pilnīgi jauni dzelzceļa vagoni, tur mūs arī sasēdināja. Balvos piekabināja vēl četrus vagonus. Tas bija pēdējais ešelons no Latvijas — 64 vagoni. Man laimējās, jo Rēzeknē vēl izprasīju atļauju tikties ar savu skolas biedru, viņš man atveda maizi, naudu. Tā bija mūsu pēdējā tikšanās.

Valsts arhīva dokumentos esmu atradis materiālus, kuri liecina, ka izsūtīšanu sāka gatavot jau 1947. gadā. Latvijā pa visiem apriņķiem tika izsūtītas un aizpildītas anketas par šaubīgām un nevēlamām ģimenēm. Anketas aizpildīja un parakstīja pagastu vecākie un partorgi.

Nokļuvi Omskas apgabalā. Caur Latviju sarakstoties, uzzināju, ka pārējie ģimenes locekļi atrodas Tomskas apgabalā. Vēlāk ģimene apvienojās. Tikai mamma tajā laikā jau bija kritusi vietējā kolhoza vadības nežēlastībā par to, ka nebija pacienājusi kolhoza grāmatvedi ar medu (torēiz māte kopa kolhoza bites). Vasara slapja, bites jau tāpat badā mira, kāds tur medus, kāda cienšāna. Bet grāmatvede nosūdzēja, ka šī esot pretvalstisks elements.

Tēvam un brālim palaimējās palikt Latvijā. Vēlāk viņi aizbrauca uz mamma dzimteni Polijā, veda no Latvijas uz turieni zāles un šo to nopelnīja. Viņš brauca un tirgojās arī Ļeņingradā. Tā tēvs triju gadu laikā atsūtīja mums 26 pakas. Ja to nebūtu, mums droši vien klātos ļoti slikti. Mamma vēl nopirka kazu. Arī raģainais lopiņš mums palīdzēja glābties no bada. Cilvēki mira viens pēc otra. Atceros, ka nomira kāds večuks, bet kolhoza priekšniecība neļāva dienas laikā viņu pat apbedīt. Taistījām zārku pa nakti, naktī arī apbedījām. Labi vēl, ka brigādiēris apžēlojās un atļāva vecam šķūnim nopļēst dēļus un no tiem uztaisīt zārku.

Visi latvieši Sibīrijā dikti strādāja. Mūs augstu vērtēja kā labus un apzinīgus strādniekus. Kāda latviete Tomskas apgabalā bija izveidojusi 100 hektārus lielu augļu dārzu. Vietējiem tas bija ļots brīnums. Labākie traktoristi un kombainieri arī bija latvieši. Kad braucām mājup no Sibīrijas, rajona centrā tirgū bija tikai latvieši: ar medu, speķi, visiem lauku produktiem.

Sibīrijā piedzīvoju milzīgu salu. Malkai izmantojām ciedru priedes — milzīgi resnus un vairākus metrus garus baļkus. Mežā vēlām iekšā ragavās un ar buļļiem vedām mājās. Nozāģējam apkārtējo mizas un lūku kārtu, bet iekšējā daga sprakšķēdama. Vietējie, ziniet, ko darīja? Atskaldīja klēpīti malkas, lai vienai reizei ko istabu sakurināt, un viss. Latvieši sāka pa krietnam gatavot malku krājušiem. Kad izsūtījuma laiks beidzās un braucām projām, centrā pie visām mājām jau redzēja malkas grēdas. Tā iemācījām viņus malku gatavot.

Lai cik dīvaini arī nebūtu, Sibīrijas krievi mums uzticējās. Viņi vairāk baidījās no savējiem, no «stučītājiem». Bet

tādi bija arī mūsu vidū. Par to pats pārliecinājos, jo mani arī sauca uz miliciju un apstrādāja, mēģināja pierunāt, lai kļūstu par ziņotāju. Kad atteicos viņiem pakļauties, nolamāja un sodīja ar piecām dienaktīm aresta. Arhīvā atradu dokumentu, ka no Sibīrijas uz Latviju ticis sūtīts pieprasījums pēc papildus informācijas, jo tiek gatavots Būmaņa arests. Pēc tā visa algotu darbu vairs nekur nevarēju dabūt, jo skaitļos neuzticams.

Klimats gan tur bija veselīgs. Mana māsa uz Sibīriju aizbrauca slima ar tuberkulozi, taču ne tikai izturēja, bet pat izārstējās. Kādas milzīgas dabas bagātības bija visapkārt! Upeņu ogas, piemēram, auga ikšņa lielumā. Pēc Staļina nāves divus gadus strādāju kolhozā par agronomu, audzēju kviešus pa 30 līdz 40 centneriem no hektāra bez visādiem mēslojumiem.

Kādu gadu septembra vidū uznāca 15 grādu sals, sniegs uzkrāta. Kombainieriem iedeva armijnieku kažokus, filčus kājās, tā arī strādāja. Un tad vēl novācām 17 centnerus no hektāra.

Uzplēsām vecaini 500 hektāru platībā, par to man medaļu iedeva. Šajā tīrumā divus gadus linus audzēju. Varat iedomāties, kas par skatu — līdz apvārsnīm līni vien... Kad 1957. gada aprīlī mani noņēma no uzskaites un es varēju braukt mājup, kolhoza priekšsēdētājs tikai palūdza, lai palieku un novadu sēju līdz galam.

Tik daudzi gadi pagājuši no tiem laikiem. Šis un tas jau aizmirsts, toties daudz kas cits arhīvos uzzināts. Savu iespēju robežās cenšos atmiņas sakārtot, pierakstīt, atstāt vēsturei. Vairs nav daudz dzīvu to, kuri ir aizgājušo notikumu aculiecinieki. Padomju laikos skolās aktīvi darbojās jaunie novadpētnieki. Attiecīgi padomjulaika temati pamatīgi izpētīti. Nezināma palikusi vēstures otrā puse.

Baidos, ka jaunie var izaugt par kosmopolītiem, kuriem dzimtā zeme nav mīļa. Bērniem skolā vajadzētu dot uzdevumu uzrakstīt savas dzimtas vēsturi. Runāt ar vecmāti, ar vecotēvu, kamēr viņi vēl dzīvi. Gan jau katrs ko savu atcerēsies, lai var veidot kopīgo tautas vēstures grāmatu.

Pierakstīja L.Kirillova